

LITERATURA

CERCLE DE GUIX

Úter obscur

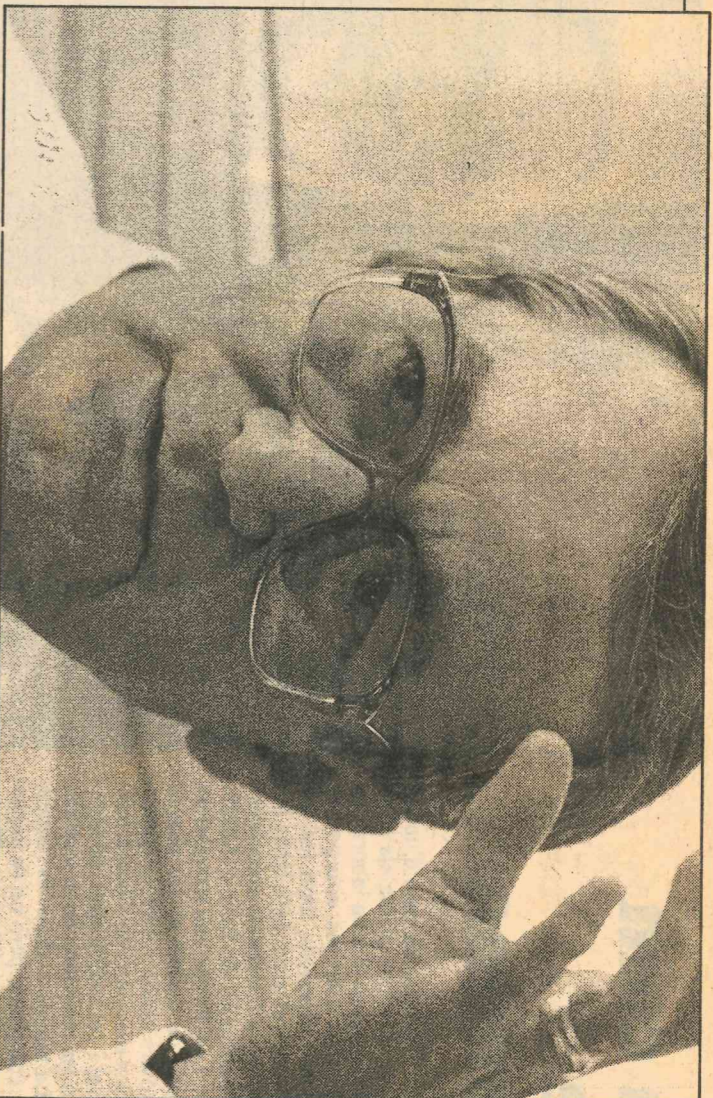
Illa Flaubert

Miguel Angel Riera. Destino. Barcelona, 1990. 234 pàgines. 1.400 pessetes.

RAMON PLA I ARXE
Un home madur —professor de literatura— decideix d'adquirir una illa i reicloure-s'hi, en un perfecte, voluntari i obsessiu aïllament del món. *Illa Flaubert* és aquesta experiència. El narrador ho evoca des de la ment del personatge: des dels seus records —el món familiar, la lleu experiència professional, el matrimoni i les aventures, la convivència al poble—, als que correspon la causalitat de la situació; i des del seu pensament d'homena meditatiu que vaga per l'illa —un pensament que s'expressa sobretot en la descripció reflexiva del paisatge que observa des de diversos angles de visió— i que fa explícit el sentit de l'experiència, els valors en joc i l'autoconsciència del personatge.

El lector podrà constatar la complexitat —i també la complicació— d'una estructura narrativa que fa confluir motius simbòlics, causalitat psicològica i incidents narratius —no sempre ben integrats— en una evocació sorrida gratificant de la llure associació del protagonista: sense el confort de poder integrar cada informació en un ordre causal i temporal clar. Però el que és essencial és, més aviat, observar que cada fet adquireix un valor que el transcendeix, perquè s'estructura en sèries gradatíves: els espais es tanquen fins a l'asfíxia; les perspectives d'observació de l'illa —un lavabo, una fonda i una paret-matriu— sembla que reproduïxin el procés de la sexualitat infantil; les experiències femenines —des de la mare fins al bordell, i des de la promiscuïtat fins a la necrofilia— demostren una incapacitat creixent per a la relació. I sobre aquest artífic simbòlic se suggereix un sentit —el sentit— que illumina el pensament i l'acció: el personatge fa una marduració inversa, i, incapaç de relacionar-se —de necessitar, i de dependre, i de donar—, fa inconscientment de la seva vida un retorn a l'"úter obscur", i, a la fi, consuma la seva autodestrucció navegant cap al no-res "arruït com un fetus dins el ventre de la barca".

Illa Flaubert té, em sembla, en aquest plantejament l'originalitat i la força. Però el protagonista vol conscientment aturar el temps i conjurar la mort, i això pot induir a interpretar el destí del protagonista com una tragèdia allegòrica ornamentada de metafísica i de sentiments existencials. El disseny és, però, més cruel. I més real. Dissortadament, però, l'estil, certament enganyari, i la barreja d'alegorisme, de psicologia i de costums complica —disperesa— innecessàriament la lectura, i la novel·la tendeix a convertir-se en un pensament molt més que no el pensament a fer-se literatura.

CESAR RANGEL

Enfilall de records, 2

Miguel Angel Riera.

Vime i veure / 2

Avel·li Artis-Gener, Portic. Barcelona, 1990. 496 pàgs. 3.000 ptes.

ENRICO BOU
Les memòries són un gènere que reflecteixen com cap altre la personalitat —literària— de qui les escriu. S'hi ajusten com un guant, i amb lleus manipulacions l'autor ens presenta un seguit d'ombres xineses, que són la imatge *fiel* de l'experiència vital. Tisner ha viscut, per formació i professió, en la immediatesa, i això justifica el caràcter del text. Traspua tothora la formació periodística, el domini de l'art de la novel·la, la passió pel joc de paraules, com a professional que és del mot encrutat (ho demostren els acudits incorporats o els títols dels capítols). *Ha ficcionat* els records i ens els presenta en forma d'"enfilall", amb l'habilitat d'"agarfar la configuració com l'ordit del teier [...] i entrecruar-hi el vaivé de la llançadora de les membranes". Perquè és un llibre escrit visceralment; quan Tisner recorda es fa mal, pateix. D'aquest mal, en resulta un bé per al lector, puix que constata la veracitat dels fets llegits.

Hi reconeixem un altre cop

Intel·ligència i estil

La música del temps (Una qüestió d'educació. Mercat a bon preu)

Anthony Powell. Traducció de J. Lario. Edicions 62. Barcelona, 1990. 352 pàgines. 1.575 pessetes.

FRANCESC PARCERISAS
Anthony Powell va néixer el 1905 i és un dels escriptors clàssics de la literatura britànica d'aquests segles. *La música del temps* és un frís sobre la societat contemporània, un frís de personatges, d'ambients i de dècades, una mena de mirall del segle distribut en 12 volums, que, per cert, fora bo de veure's tots en català. Powell és, a la primera lectura, un escriptor gairebé caricaturescament britànic; la societat que descriu és la burgesia benestant: les escoles privades, les universitats de prestigi, les famílies amb mansions i agendes socials...; però per sota d'aquesta patina de la

Sexe, 1

Temporada baixa

Maria Mercè Roca. Edicions de l'Eixample. Barcelona, 1990. 192 pàgines. 1.400 pessetes.

JAUME SUBIRANA
Durant uns anys van ser les temibles sessions a cal psicoanalista: no era narrativa de la psicoanàlisi, però sí que la terapèia hi era un element bàsic (l'element bàsic) per parlar del personatge. També hi ha hagut la fantasia, la guerra civil..., o, avui, el sexe. Cap problema, gent com Stephen Vizinczey n'ha parlat per bastir una gran novel·la —*En brazos de la mujer madura*—, i Henry Miller hi va centrar els seus *Tropics*.

Temporada baixa, el vuitè llibre de Maria Mercè Roca, exemplifica aquesta opció present en títols tan diversos com *Amorrada al piló*, *La magnitud de la tragèdia*, o *El concert de París*. Les relacions sexuals són el que ens diu més sobre el personatge. A *Temporada baixa* un home madur, sol, fa balanç, en un dietari, de la seva vida i dels seus quinze anys de matrimoni. El seu jo malalt era un repete, per això l'autora, guiada per un manual de divulgació psicològica, ha deixat entre els llibres anteriors (molt més pudorosos) i ha triat el sexe com a via d'accés a l'interior de la consciència del protagonista. Aquí connectem amb el que és consubstancial en Roca: l'interès per la psicologia, per la relació del personatge amb els qui l'envolten, una literatura de les relacions humanes, que als Estats Units és gairebé preponderant i en canvi aquí la fa queixar-se en una entrevista: "de vegades tinc la sensació que vaig contra-corrent".

Maria Mercè Roca, que, d'altra banda, té un enviejable instint de públic, ha optat per una narrativa de caire psicològic, i això, després de Laclós, de Proust, de Stendhal i de tots els etcèteres, demana una humilitat infinita.

ZONA FRANCA
Impostors de vellut

XAVIER MORET

El senyor Lou Reed —músic de professió— ha anat a Praga per entrevistar el dramaturg Václav Havel. El curiós del cas és que, per circumstàncies de la vida, els dos s'han trobat fent d'*impostors*, interpretant un paper que no és el seu. Al senyor Havel —acostumat a escriure llibres, a assistir a reunions clandestines i a passar temporades a la presó—, li toca de fer ara de president de Txecoslovàquia; i el senyor Lou Reed —*ex-Velvet Underground*, explorador en excèdencia del costat salvatge de la ciutat de Nova York— fa de periodista per encàrrec de la revista *Rolling Stone*. I embolica que fa fort: tot trastoocat. *La revolució de vellut underground* de Lou Reed.

Si algú, fa uns anys, hagués anunciat que un dia hi hauria una trobada al castell de Praga entre Václav Havel —llavors a la dissidència— i Lou Reed —perdut entre històries marginals de la metròpolis—, l'haguessin titllat com a mínim de boig. Però, ves per on, Havel i Reed s'han trobat, i Kafka, a la tomba, deu notar com tremola la fortalesa.

Escriptors i presidents

Deixant de banda l'estranya parella, hi ha un altre exemplar de desclassat: Arpad Goncz. A ell, també li ha tocat d'aparcar la màquina d'escriure i dedicar-se a fer de president d'Hongria. Goncz, com Havel, és un escriptor de fama al seu país: ha publicat sis obres de teatre, una novel·la i un recull de narracions. L'episodi més negre de la seva vida va passar durant la repressió que va seguir la revolució del 1956. Goncz va anar a parar a la presó i s'hi va passar set anys.

Amb esperit pràctic, procurant que el marit engraiolat no perdés el temps, la dona li va portar un llibre al domicili provisional: un manual per aprendre anglès. Resultat: quan Goncz va sortir de la presó parlava anglès, amb un fort accent de presó hongaresa. Les lliçons apreses a la cella van servir a Goncz per guanyar-se la vida com a traductor, perquè ja se sap que la feina d'escriptor dissident no dona per a gaire. Entre els autors traduïts per Goncz hi ha Faulkner, Doctorow, Golding, Hemingway, Styron, Updike i Edith Wharton. Una bona tria.

I quan semblava que la família Goncz podria sobreviure amb un sou arregladet gràcies a les traduccions, de cop i volta arriba el canvi a l'Est: la coïtació de l'escriptor dissident es dispara i Goncz es troba enfiat a la presidència. La revolució.

Havel i Goncz, en el fons, desperten certa compassió. Estic segur que tots dos enyoren la màquina d'escriure. No costa gaire d'imaginar-se'ls contemplant amb delit el carrer, amb mirada de nen castigat, a través de les finestres del palau presidencial. S'han vist obligats a assumir un paper que en principi no els toca, i viuen la solitud de l'alt càrrec fora de lloc. Havel, almenys, s'ha distret amb la visita de Lou Reed. Qui ho sap? Potser, a Goncz, l'entrevistarà aviat Bob Dylan. És com el joc dels disbarats.